ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

Τεύχος 17, Σεπτέμβριος 1996

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Διακρίσεις στην εκπαίδευση, στην εργασία και στην αμοιβή

Διεθνοποίηση, νέες τεχνολογίες και ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ • ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ • ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΟΙΒΕΣ ΕΧΟΥΝ... ΦΥΛΟ • Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΕΙΝΑΙ ΓΕΝΟΥΣ ΘΗΛΥΚΟΥ • ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΙΝΕ ΤΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ • ΤΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

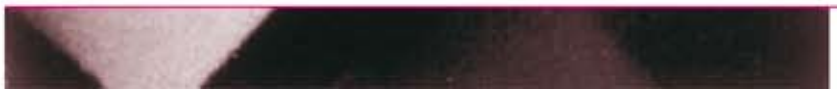

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Οι διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών παρά τη θεσμοθέτηση της ισότητας φαίνεται να έχουν βαθιές ρίζες. Οι διακρίσεις εμφανίζονται τόσο στην εκπαίδευση των δύο φύλων και επεκτείνονται στην απασχόληση, την προοπτική του επαγγέλματος και στις προϋποθέσεις σταδιοδρομίας. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ δημοσιεύει στο τεύχος αυτό εργασία που έγινε για λογαριασμό του Ινστιτούτου Εργασίας και στην οποία παρουσιάζονται τα κοινωνικά στερεότυπα που προσανατολίζουν τις γυναίκες σε συγκεκριμένα επαγγέλματα με μέτρια οικονομική απόδοση και μειωμένο κοινωνικό κύρος.

Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στην απασχόληση ενώ οι γυναίκες μειονεκτούν και στον τομέα των αμοιβών. Ως βασικό συμπέρασμα θα μπορούσε να αναφερθεί το γεγονός ότι στην πραγματικότητα η ισότητα των δύο φύλων στην πράξη δεν έχει διανύσει μεγάλη απόσταση παρότι τουλάχιστον σε απόλυτους αριθμούς στην εκπαίδευση οι γυναίκες έχουν αυξήσει εντυπωσιακά την παρουσία τους. Ωστόσο οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους προτιμήσεις στρέφονται σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις με αποτέλεσμα στην αγορά εργασίας ορισμένα επαγγέλματα να πολιτογραφηθούν ως «γυναικεία». Εκτός αυτού στο παρόν τεύχος παρουσιάζεται άρθρο του αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα της ΓΣΕΕ και γραμματέα κοινωνικής πολιτικής Στ. Λαιμού γύρω από το κοινωνικό μοντέλο που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ενωση και αναλύονται οι εξελίξεις που θα πρέπει να αναμένουμε στον τομέα αυτό σε συνάρτηση με τις διεθνείς οικονομικές επιλογές, τις εξελίξεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών, την όξυνση των προβλημάτων της κοινωνικής ασφάλισης και τις στρατηγικές επιλογές των επιχειρήσεων.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΊΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΌ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΎΤΟΥ ΕΡΓΑΣΊΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΌΤΗΣ: Πόπη Τσουκάτου • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΉ ΕΠΙΤΡΟΠΉ:** ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Πόπη Τσουκάτου, *Αντιπρόεδρος:* Δ. Στρατούλης, *Γρ. Οικομικού:* Ηλ. Σακελαριάδης, *Μέλη:* Γ. Ντάσης, Γ. Ρωμανιάς, Γ. Χριστοδούλου, Σ. Μαντζουράνης, Φ. Φατούρος, Γ. Ποντικός • **ΕΠΙΜΈΛΕΙΑ ΥΛΗΣ:** Κ. Παπαδής • **ΓΡΑΦΕΊΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 3304469-74, Fax: 3304452 • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΊΗΣΗ - ΠΑΡΑΓΩΓΉ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αριστοτέλους 36, Τηλ: 8215007, 8215675, Fax: 8215007

Οι διακρίσεις στην εκπαίδευση, στην εργασία και στην αμοιβή

Εργασία του ΙΝΕ για τις ανισότητες των δύο φύλων

Του Χρήστου Κάτσικα

Οι αλλαγές στην οικονομία και στην κοινωνία που συνοδεύτηκαν από εκπαιδευτικές αλλαγές έδωσαν τη δυνατότητα στο γυναικείο φύλο, μετά την μεταπολίτευση και ιδιαίτερα στις αρχές της δεκαετίας του '80, να κατακτήσει τις εκπαιδευτικές βαθμίδες τη μία μετά την άλλη ακολουθώντας την εξάπλωση της φοίτησης του ανδρικού πληθυσμού.

Με λίγα λόγια, τα τελευταία 15 χρόνια περίπου, το γυναικείο φύλο βρίσκεται σε κατάσταση ισότητας στα σχολικά θρανία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, εγκαταλείπει σε μικρότερα ποσοστά από τα αγόρια την υποχρεωτική εκπαίδευση, έχει μεγαλύτερο μέσο όρο βαθμολογίας, σημειώνει περισσότερες πρωτιές από τον ανδρικό πληθυσμό στις Γενικές Εξετάσεις για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα, πανηγυρίζει ήδη τα υψηλότερα ποσοστά του στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού.

Οι διακρίσεις ανάμεσα στα δύο φύλα φαίνεται να είναι παρελθόν.Όμως, ενώ αυτό που επισημαίνεται μπορεί να είναι από ασήμι, αυτό που αποκρύπτεται είναι από χρυσάφι.Μια προσεκτική ανάγνωση των «γυναικείων κατακτήσεων» στην εκπαίδευση και στο επάγγελμα έρχεται να τονίσει ότι οι παλιές διακρίσεις σε βάρος των γυναικών δεν έσβησαν, απλώς άλλαξαν μορφή.Ενώ παλιά η διάκριση εντοπίζονταν στη μειωμένη συμμετοχή τους στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση, σήμερα έχει μετατοπιστεί στο είδος της εκπαίδευσης, στη διάρκειά της, και στην «αξία» του διπλώματος.Οι γυναίκες είναι πλειοψηφία στις σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα με μέτρια οικονομική απόδοση και με σχετικά μειωμένο κοινωνικό κύρος. Ο προσανατολισμός τους σ' αυτές συνδέεται με την κυριαρχία του στερεότυπου περί «γυναικείας φύσης και δυνατοτήτων».**Ανισότητες υπάρχουν και στην απασχόληση, στις προοπτικές του επαγγέλματος και τις προϋποθέσεις της σταδιοδρομίας.**

Παρά, τη νομοθετική κατοχύρωση της ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών, στην πράξη φαίνεται πως οι γυναίκες εξακολουθούν να μειονεκτούν σε ότι αφορά τις αμοιβές. Το φαινόμενο υπάρχει κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, αφού στο Δημόσιο θεωρείται αδύνατο να γίνει διάκριση λόγω φύλου.Ετσι σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το 1995, στον κλάδο της μεταποίησης οι μηνιαίες αποδοχές των μισθωτών-γυναικών δεν ξεπερνούν το 71% των αντίστοιχων μηνιαίων αποδοχών των ανδρών και στον κλάδο του λιανικού εμπορίου το 83%.Στον δημόσιο τομέα η ανισότητα αυτή λειτουργεί έμμεσα με τη συγκέντρωση των γυναικών στις κατώτερες βαθμίδες, ακόμα και αν το επίπεδο γενικής εκπαίδευσής τους είναι ίσο ή και ανώτερο σε σύγκριση με τους άνδρες.

Είναι αναμφισβήτητο ότι οι γυναίκες δεν προάγονται με την ίδια συχνότητα ούτε ανεβαίνουν στην επαγγελματική κλίμακα εξίσου με τους άνδρες. Λαμπρό παράδειγμα της παρατήρησης αυτής, αποτελεί η ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Εδώ ενώ οι γυναίκες αποτελούν πάνω από το 1/3 των εργαζομένων στις δημόσιες υπηρεσίες, το ποσοστό των γυναικών παραμένει κάτω του 5% μεταξύ των γενικών διευθυντών. Στις τράπεζες οι γυναίκες κυριαρχούν στις θέσεις χαμηλής ευθύνης. Το 38% των εργαζομένων είναι γυναίκες, τη διεύθυνση όμως καταστημάτων τραπεζών έχουν άνδρες με ποσοστό 96,2%. Παράλληλα μολονότι κατά γενικό κανόνα οι πιθανότητες ανεύρεσης εργασίας αυξάνονται μαζί με την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου των ατόμων, στην περίπτωση της Ελληνίδας - γυναίκας παρατηρείται μια διαφορετική κατάσταση. **Ενώ το εκπαιδευτικό επίπεδο του γυναικείου πληθυσμού ανέρχεται με γοργούς ρυθμούς, το επίπεδο της ανεργίας αντί να μειώνεται παρουσιάζει σημαντική άνοδο.**Ιδιαίτερα έντονες είναι οι διακρίσεις - ανισότητες ανδρών-γυναικών σ' ό,τι αφορά την απασχόληση όσων έχουν επιστημονική μόρφωση. Σύμφωνα με τον πίνακα οι γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση πλήττονται από την ανεργία σε ποσοστό 76% περισσότερο από τους άνδρες με αντίστοιχο εκπαιδευτικό επίπεδο.

Εδώ, λοιπόν, έχουμε ένα σύστημα αξιών που περιορίζει τον εκπαιδευτικό-επαγγελματικό ορίζοντα των γυναικών και διοχετεύει τις επαγγελματικές προτιμήσεις προς ορισμένη κατεύθυνση και παράλληλα έχουμε μια αγορά εργασίας που εκδηλώνει μειωμένο βαθμό προτίμησης για ορισμένα επαγγέλματα που έχουν «πολιτογραφηθεί» ως γυναικεία.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Απασχόληση και σταδιοδρομία...

Ανισότητες υπάρχουν και στην απασχόληση, στις προοπτικές του επαγγέλματος και τις προϋποθέσεις της σταδιοδρομίας.

- Οι γυναίκες είναι πλειοψηφία σε κλάδους «έντονα φθίνοντες».
- Οι γυναίκες είναι μειοψηφία όσο ανεβαίνουν οι βαθμίδες και το κύρος της θέσης.
- Οι γυναίκες δεν προάγονται με την ίδια συχνότητα ούτε ανεβαίνουν στην επαγγελματική κλίμακα εξίσου με τους άνδρες.
- Οι μισθοί τους, σε πολλές περιπτώσεις, υπολείπονται των ανδρικών για την ίδια εργασία.
- Συμμετέχουν στις εισοδηματικές κατηγορίες με άνισο τρόπο σε σχέση με τους άνδρες.
- Εχουν την «πρωτιά» στην ανεργία σε σχέση με τον ανδρικό πληθυσμό.

Οι γυναίκες στην εκπαίδευση

Η μελέτη του Εκπαιδευτικού χάρτη των Ευρωπαϊκών χωρών, στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, αναδείκνυε επίμονα, μεταξύ άλλων, ένα κοινό στοιχείο:

Τα υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού των γυναικών

Η χώρα μας, στον τομέα αυτό, είχε μια θλιβερή πρωτιά. Μέχρι και τ**η δεκαετία του '70 είχε το υψηλότερο ποσοστό γυναικών μέσα στους αναλφάβητους από όλα τα Ευρωπαϊκά κράτη!**

Η δική μας ζυγαριά παραήταν ετεροβαρής: είχαμε μέχρι πριν 25 χρόνια τη δυσμενέστερη σχέση των ποσοστών αναλφαβητισμού ανδρών-γυναικών στο σύνολο του αναλφάβητου πληθυσμού εις βάρος των γυναικών.

Η ανάγνωση του **πίνακα 1** επισημαίνει με δραματικό τρόπο, ότι και στις τρεις τελευταίες απογραφές (1971, 1981, 1991) οι γυναίκες εξακολουθούν να αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία των αναλφάβητων σε σχέση με τους άντρες, με ποσοστά που το 1971 ξεπερνούσαν το 66% και το 1991 μόλις «έπεφταν» κάτω από το 63%.

Στον αντίποδα του χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, στα υψηλά καταληκτικά εκπαιδευτικά επίπεδα, κοντολογίς στους πτυχιούχους Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, η σχέση γυναικών και ανδρών εξακολουθούσε να είναι ετεροβαρής, σε βάρος πάντα των γυναικών.

Στο σύνολο των πτυχιούχων το 1971 οι γυναίκες συμμετείχαν με ποσοστό 28,7%, το 1981 με ποσοστό 35,8%, ενώ το 1991 σε κάθε 10 πτυχιούχους Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών καταγράφονται 4 γυναίκες **(ποσοστό 41,5%).**

Σήμερα:

Οι αλλαγές στην οικονομία και στην κοινωνία που συνοδεύτηκαν από εκπαιδευτικές αλλαγές έδωσαν τη δυνατότητα στο γυναικείο φύλο, μετά την μεταπολίτευση και ιδιαίτερα στις αρχές της δεκαετίας του '80, να κατακτήσει τις εκπαιδευτικές βαθμίδες τη μία μετά την άλλη ακολουθώντας την εξάπλωση της φοίτησης του ανδρικού πληθυσμού.

Με λίγα λόγια, τα τελευταία 15 χρόνια περίπου, το γυναικείο φύλο βρίσκεται σε κατάσταση ισότητας στα σχολικά θρανία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, εγκαταλείπει σε μικρότερα ποσοστά από τα αγόρια την υποχρεωτική εκπαίδευση, έχει μεγαλύτερο μέσο όρο

ΠΊΝΑΚΑΣ 1. Επίπεδο εκπαίδευσης του ελληνικού πληθυσμού (10 ετών και Ανω) κατα φύλο σύμφωνα με τις τρεις τελευταίες απογραφές (1971, 1981, 1991)

	Δεν έχουν απολυτήριο δημοτικού αναλφάβητοι-ες		Πτυχιούχοι Ανωτέρων και ανώτατων σχολών	
	ΑΝΤΡΕΣ(%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ(%)	ΑΝΤΡΕΣ(%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ(%)
1971	1.145.332 (33,7)	2.252.732 (66%)	149.884 (71,3%)	60.220 (28,7%)
1981	720.449 (36,2%)	1.268.111 (63,8%)	311.507 (64,2%)	173.948 (35,8%)
1991	584.919 (37,1%)	993.447 (62,9%)	460.103 (58,5%)	328.851 (41,5%)

Πηγή: Απογραφές Πληθυσμού 1971,1981,1991, ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Εξέλιξη του αριθμού των φοιτητών κατα φύλο (1960/61-1994/95)

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΕΤΗ	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
1960/61	74,6%	25,4%
1970/71	68,1%	31,9%
1980/81	57,6%	42,4%
1990/91	48,9%	51,1%
1994/95	44,9%	55,1%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική της Εκπαίδευσης και Δελτία τύπου 1960/61 1994/95

βαθμολογίας, σημειώνει περισσότερες πρωτιές από τον ανδρικό πληθυσμό στις Γενικές Εξετάσεις για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα, πανηγυρίζει ήδη τα υψηλότερα ποσοστά του στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού.
Η πρώτη Ελληνίδα που γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ήταν η μοναδική γυναίκα ανάμεσα σε 986 άνδρες που γράφονται την ίδια χρονιά (1891) στο Πανεπιστήμιο. Αναλογία; 1 γυναίκα σε 1.000 άνδρες. Εκατό χρόνια αργότερα, το εκπαιδευτικό έτος 1990/91 το γυναικείο φύλο ξεπερνά το ανδρικό στα ποσοστά συμμετοχής στις Πανεπιστημιακές σπουδές.
Οι αναλφάβητες των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών αποτελούν το Ακαδημαϊκό έτος 1994/95 το 55% των ενεργών φοιτητών των ΑΕΙ (πίνακας 2).
Όλα τα παραπάνω είναι, αναμφίβολα, στοιχεία πραγματικών γυναικείων κατακτήσεων. Ενώ όμως «αυτό που θριαμβευτικά αποκαλύπτεται μπορεί να είναι από ασήμι, αυτό που επιμελώς αποκρύπτεται μπορεί να είναι από χρυσάφι». Μια προσεκτικότερη μελέτη του χαρακτήρα αυτών των κατακτήσεων αποδεικνύει ότι οι παλιές διακρίσεις σε βάρος του γυναικείου φύλου συνεχίζουν να υπάρχουν, **μόνο που έχουν πάρει άλλη μορφή.**
Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε βάθος το πρόβλημα αρκεί να προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε δύο βασικά ερωτήματα:
α. **Μέσα από ποιες διαδικασίες διαμορφώνονται οι εκπαιδευτικές επιλογές των γυναικών και ποια είναι τελικά τα χαρακτηριστικά της «εκπαιδευτικής πορείας» του γυναικείου φύλου;**
β. **Πόσο η αυξημένη παρουσία των γυναικών στην εκπαίδευση εξαργυρώθηκε με την ανάλογη πρόσβαση και σταδιοδρομία στην αγορά εργασίας;**

«Γυναικείες» σχολές... «Γυναικείες» σπουδές...

Εχει σημειωθεί από αρκετούς μελετητές ότι η εκπαίδευση των γυναικών είναι ένας χώρος σπαρμένος με αντιφάσεις.Αντιφάσεις ανάμεσα στις διακηρύξεις και την πραγματικότητα. Ανάμεσα στη ρητορεία για ισότητα και στις πρακτικές που προκύπτουν από την ετικέτα του «γυναικείου» ή «αντρικού» επαγγέλματος: **των διαφοροποιημένων και ιεραρχημένων ρόλων.**

Αν παλιότερα οι διακρίσεις σε βάρος του γυναικείου φύλου είχαν σαν κέντρο βάρους τη μειωμένη συμμετοχή τους στην Ανώτατη Εκπαίδευση, σήμερα η διάκριση σε βάρος τους έχει μετατοπιστεί στο είδος της εκπαίδευσης, στη διάρκειά της και στην «αξία» του διπλώματος.

Αν παρακολουθήσουμε την κατανομή των μαθητών-τριών στις 4 δέσμες μαθημάτων της Γ' Λυκείου και των φοιτητών-τριών στις διάφορες σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα διαπιστώσουμε ότι η αυξημένη ή μειωμένη παρουσία του γυναικείου φύλου στην τάδε ή δείνα δέσμη μαθημάτων ή Πανεπιστημιακή Σχολή συνδέεται άμεσα και σαφώς με την **αναπαραγωγή των στερεοτύπων περί «γυναικείας φύσης και δυνατοτήτων».**

Τα στερεότυπα είναι μια έκφραση

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Κατανομή των φοιτητών - τριων σε διάφορες σχολές και τμήματα ΑΕΙ

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	5%	95%
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ - ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	90%	10%
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ - ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ	89%	11%
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ	88%	12%

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Επισκοπηση Ελληνικού Εκπαιδευτικού συστήματος - Εκθεση για τον ΟΟΣΑ, Αθήνα

της κοινωνικής ανισότητας, αφού η παγίωση και η σταθερή επιβολή συγκεκριμένων ρόλων σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες ατόμων επιβεβαιώνει και επιβάλλει τελικά την ιεράρχηση.
Η ανάγνωση των **πινάκων 3 και 4** αναδεικνύει την μαζική συμμετοχή του γυναικείου φύλου π.χ. στις Φιλοσοφικές Σχολές και στην Γ' Δέσμη ενώ αντίθετα στο Πολυτεχνείο και στην Α' Δέσμη που σύμφωνα με τις στερεότυπες αντιλήψεις απαιτείται «επιστημονική γνώση και αντικειμενικότητα που ταιριάζουν λιγότερο στη γυναικεία φύση» η γυναικεία παρουσία είναι στατιστικά μικρή.
Μπορούμε, λοιπόν, να μιλήσουμε καθαρά **για «γυναικείες» σχολές και «γυναικείες» σπουδές.** Είναι γνωστό ότι η επαγγελματική αξιοποίηση των σπουδών είναι χαμηλή όταν δεν επιστεγάζεται από το δίπλωμα μιας προνομιούχου σχολής.
Εδώ, όμως, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι σχολές που το γυναικείο φύλο έχει πλειοψηφία είναι κατά βάση σχολές που προσφέρουν μικρές προοπτικές και η αξιοποίηση των σπουδών-πτυχίου είναι χαμηλότερη από άλλες προνομιούχες σχολές που, «τυχαίνει», το γυναικείο φύλο να είναι μειοψηφία.
Π.χ. το γυναικείο φύλο πλειοψηφεί στο Πάντειο και την Φιλοσοφική Αθηνών, σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα με μέτρια οικονομική απόδοση και με σχετικά μειωμένο κοινωνικό γόητρο, ενώ σε Ιατρική, χημικούς μηχανικούς ΕΜΠ ή μηχανολόγους-μηχανικούς ΕΜΠ ή στα τμήματα Πληροφορικής (ΑΕΙ) - σχολές με ευνοϊκές επαγγελματικές προοπτικές - το γυναικείο φύλο συμμετέχει με πολύ μικρά ποσοστά.
Οι διαφοροποιήσεις, όμως, σε βάρος των γυναικών στον τομέα της εκπαίδευσης δεν σταματούν εδώ. Είναι γνωστό ότι, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία έχει αναπτυχθεί ένα ευρύ πεδίο μεταπτυχιακών σπουδών ένα είδος «τεταρτοβάθμιας» εκπαίδευσης.
Στα στοιχεία που δημοσίευσε η ΕΣΥΕ μετά την απογραφή του 1991 όπου γίνεται διάκριση για πρώτη φορά μεταξύ απλών πτυχιούχων ΑΕΙ και πτυχιούχων ΑΕΙ με μεταπτυχιακό δίπλωμα, φαίνεται καθαρά ότι παρά την σημαντική αύξηση του ποσοστού των γυναικών στο σύνολο των πτυχιούχων ΑΕΙ, στις μεταπτυχιακές σπουδές το γυναικείο φύλο υπολείπεται σημαντικά του αντρικού.
Η ανάγνωση του **πίνακα 5** φανερώνει ότι ενώ οι άντρες με μεταπτυχιακό δίπλωμα αντιπροσωπεύουν το 8,1% των αντρών πτυχιούχων ΑΕΙ, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα το 4,9%.
Αν ληφθεί υπόψη ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος καταλαμβάνουν τις ανώτερες διευθυντικές θέσεις στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα είναι σαφές ότι - εξαιτίας της διαιώνισης της ανισότητας των δύο φύλων στις μεταπτυχιακές σπουδές - τις περισσότερες από τις θέσεις αυτές θα συνεχίσουν να τις καταλαμβάνουν και στο μέλλον, οι άνδρες, με αποτέλεσμα να διαιωνίζεται, δυστυχώς, και στο ανώτερο αυτό επίπεδο η ανισότητα των δύο φύλων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος κατά φύλο

	ΜΕ ΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ	ΜΕ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΩΣ % ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
Άνδρες	22.164	8,1%
Γυναίκες	7.941	4,9%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 1991, Αθήνα 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Επιτυχόντες κατά δέσμη και φύλο στις γενικές εξετάσεις (1994/95)

	Αγόρια	Κορίτσια
Α' ΔΕΣΜΗ (κυρίως πολυτεχνικά τμήματα Γεωπονοδασολογικά τμήματα και τμήματα θετικών επιστημών)	63,7%	36,3%
Γ' ΔΕΣΜΗ (κυρίως: Φιλολογικά, Νομικά και θεολογικά τμήματα)	21,5%	78,5%

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, 1995

Οι θέσεις εργασίας και οι μισθοί έχουν... φύλο

Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) για τα **«Κοινωνικά Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης»** ο κοινωνικός ρόλος της αντρικής απασχόλησης καταγράφεται ως πιο σημαντικός συγκριτικά με τον αντίστοιχο της γυναικείας και κατά συνέπεια οι θέσεις εργασίας με απαιτήσεις και υψηλού επιπέδου εξειδικεύσεις καταλαμβάνονται από άντρες.

Ας δούμε δύο παραδείγματα από αντίστοιχους χώρους.

- Είναι γνωστό ότι είναι μεγάλη η συμμετοχή του γυναικείου φύλου στο εκπαιδευτικό - διδακτικό προσωπικό. Εκείνο, ίσως, που είναι λιγότερο γνωστό, είναι ότι η συμμετοχή αυτή είναι φθίνουσα όσο ανεβαίνουν οι βαθμίδες και το κύρος της θέσης. Πλειοψηφία οι γυναίκες στο διδακτικό προσωπικό της Μέσης βαθμίδας, μειοψηφία στο διδακτικό προσωπικό της Ανώτερης - Ανώτατης βαθμίδας.
- Στο ΙΚΑ οι γυναίκες αποτελούν το 82% του μόνιμου υγειονομικού προσωπικού. Στο ιατρικό προσωπικό, όμως, (μακροχρόνιες σπουδές, κύρος, θέση κλπ) συμμετέχουν με ποσοστό μικρότερο του 23%.

Παράλληλα, ενώ αποτελούν το 60% του μόνιμου διοικητικού προσωπικού κατέχουν μόνο το 12,5% των θέσεων Δ/ντών Μονάδων.

Η ανάγνωση των στοιχείων που αφορούν τη γυναικεία απασχόληση φαίνεται να αναδεικνύει ότι η αλματώδης αριθμητική υπεροχή των γυναικών σε κάποιο επάγγελμα ισοδυναμεί με σήμα κινδύνου και χρειάζεται να αναζητηθεί κάποια αρνητική κατάσταση ή εξέλιξη στο επάγγελμα αυτό. **Στις συνθήκες άσκησής του, στο ύψος των αμοιβών, στις προοπτικές του.** Π.χ. τρεις βιομηχανικοί κλάδοι (υφαντικές βιομηχανίες, βιομηχανίες ένδυσης και υπόδησης και καπνοβιομηχανία) που συγκεντρώνουν μάλιστα το 60% των απασχολούμενων στη βιομηχανία γυναικών, είναι ταυτόχρονα **«έντονα γυναικείοι» και «έντονα φθίνοντες».**

Σε μελέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εργασία των γυναικών και τους μισθούς τους ως ποσοστό επί τοις % των ανδρικών φαίνεται καθαρά ότι στις χειρωνακτικές π.χ. εργασίες οι γυναίκες παίρνουν το 80% των αποδοχών των ανδρών σύμφωνα με στοιχεία του 1991.

Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνονται και από ελληνικές έρευνες. Οι Καραγιώργας - Κασιμάτη - Πανταζίδης (ΕΚΚΕ) επισημαίνουν ότι οι γυναίκες με ανώτατη εκπαίδευση συμμετέχουν με ποσοστό 22% περίπου στις χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες και με 5% στις υψηλές όταν οι άνδρες με το ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης συμμετέχουν με 12% περίπου στις χαμηλές και με 23% στις υψηλές **(πίνακας 7).**

Παρά, λοιπόν, τη νομοθετική κατοχύρωση της ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών, **στην**

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Διδακτικό προσωπικό κατά φύλο

	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΑΕΙ)
Άνδρες	41%	46%	72,4%
Γυναίκες	59%	54%	27,6%

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Επισκόπηση Ελληνικού Εκπαιδευτικού συστήματος - Εκθεση για τον ΟΟΣΑ, Αθήνα 1995

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Ποσοστιαία (%) συμμετοχη στις εισοδηματικές κατηγορίες κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ		
	ΧΑΜΗΛΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΜΕΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
ΑΝΔΡΕΣ	11,9	65	23,1
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	21,8	73,5	4,7

Πηγή: Καραγιώργας Σάκης - Κασιμάτη Κούλα - Πανταζίδης Νίκος, «Ερευνα για τη σύνθεση και την κατανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα», ΕΚΚΕ, Αθήνα

πράξη φαίνεται πως οι γυναίκες εξακολουθούν να μειονεκτούν σε ότι αφορά τις αμοιβές. Το φαινόμενο υπάρχει κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, αφού στο Δημόσιο θεωρείται αδύνατο να γίνει διάκριση λόγω φύλου.

Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το 1995, στον κλάδο της μεταποίησης οι μηνιαίες αποδοχές των μισθωτών - γυναικών δεν ξεπερνούν το 71% των αντίστοιχων μηνιαίων αποδοχών των ανδρών και στον κλάδο του λιανικού εμπορίου το 83% (Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο - Τόμος 41 - Ιούνιος 1996).

Πρόσφατη έρευνα (1996) της ICAP για τις αποδοχές των εργαζόμενων ανδρών και γυναικών στον ιδιωτικό τομέα (βιομηχανία, εμπόριο και υπηρεσίες) επισημαίνει ότι οι γυναίκες αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες. Στην έρευνα τονίζεται, ακόμη, ότι οι διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες μεγαλώνουν με την ηλικία, αφού οι πρώτοι με το πέρασμα του χρόνου καταλαμβάνουν ιεραρχικά υψηλότερες και συνεπώς καλύτερα αμειβόμενες θέσεις στην επιχείρηση, ενώ οι γυναίκες με μεγαλύτερη δυσκολία σκαρφαλώνουν στην ιεραρχία **(πίνακας 8).**

Στον δημόσιο τομέα η διάκριση αυτή λειτουργεί έμμεσα με τη συγκέντρωση των γυναικών στις κατώτερες βαθμίδες, ακόμα και αν το επίπεδο γενικής εκπαίδευσής τους είναι ίσο ή και ανώτερο σε σύγκριση με τους άνδρες.

Είναι αναμφισβήτητο ότι οι γυναίκες δεν προάγονται με την ίδια συχνότητα ούτε ανεβαίνουν στην επαγγελματική κλίμακα εξίσου με τους άνδρες. Λαμπρό παράδειγμα της παρατήρησης αυτής, αποτελεί η ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Εδώ ενώ οι γυναίκες αποτελούν πάνω από το 1/3 των εργαζομένων στις δημόσιες υπηρεσίες με συνεχή τάση αύξησης, το ποσοστό των γυναικών παραμένει κάτω του 5% μεταξύ των γενικών διευθυντών. Στις τράπεζες οι γυναίκες κυριαρχούν στις θέσεις χαμηλής ευθύνης. Το 38% των εργαζομένων είναι γυναίκες, τη διεύθυνση όμως καταστημάτων τραπεζών έχουν άνδρες με ποσοστό 96,2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Οι αμοιβές των ανδρών και γυναικών στις ιδιωτικές επιχειρήσεις (σε χιλιάδες δραχμές)

	Μεταπτυχιακό		Ανώτατη εκπαίδευση		Ανώτερη εκπαίδευση		Απόφοιτοι Λυκείου	
ΗΛΙΚΙΑ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
26-30	7.002	4.181	4.738	4.012	4.364	3.643	3.575	3.035
31-35	9.191	4.687	6.644	5.235	5.149	5.314	4.648	4.064
36-40	11.474	5.158	8.819	6.447	7.200	6.123	5.656	4.234
41-45	11.361	8.001	11.344	6.477	7.252	6.325	6.197	4.853
46+	15.061		11.372	6.794	7.407		7.116	5.408

Πηγή: Ερευνα ICAP (1996)

Η ανεργία είναι...γένους θηλυκού

Μολονότι κατά γενικό κανόνα οι πιθανότητες ανεύρεσης εργασίας αυξάνονται μαζί με την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου των ατόμων στην περίπτωση της Ελληνίδας - γυναίκας παρατηρείται μια διαφορετική κατάσταση. **Ενώ το εκπαιδευτικό επίπεδο του γυναικείου πληθυσμού ανέρχεται με γοργούς ρυθμούς, το επίπεδο της ανεργίας αντί να μειώνεται παρουσιάζει σημαντική άνοδο.** Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ανάμεσα στις απογραφές πληθυσμού του 1991 έχουμε υπερδιπλασιασμό της ανεργίας των γυναικών (από 56.092 άνεργες γυναίκες το 1981, έχουμε 148.234 άνεργες το 1991). Ιδιαίτερα έντονες είναι οι διακρίσεις - ανισότητες ανδρών-γυναικών σ' ό,τι αφορά την απασχόληση όσων έχουν πανεπιστημιακή μόρφωση. Σύμφωνα με τον **πίνακα 9** οι γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση πλήττονται από την ανεργία σε ποσοστό 76% περισσότερο από τους άνδρες με αντίστοιχο εκπαιδευτικό επίπεδο. Τι συμβαίνει λοιπόν;
Και για να επανέλθουμε στο αρχικό μας ερώτημα μέσα από **ποιες, τελικά, διαδικασίες διαμορφώνονται οι εκπαιδευτικές επιλογές των γυναικών και ποια είναι τελικά τα χαρακτηριστικά της «εκπαιδευτικής πορείας» του γυναικείου φύλου που δρομολογούν μια τόσο άνιση και παράλληλα τόσο νομιμοποιημένη επαγγελματική πορεία;**

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Ανεργία κατα επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο (1993)

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Πτυχιούχοι Πανεπιστημίων και φοιτητές	16.327	28.775
Πτυχιούχοι Ανώτερων Τεχνικών και Επαγγελματικών Σχολών	13.258	23.391

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Φιλοδοξίες αυστηρά περιορισμένες στα στερεότυπα που συνοδεύουν το φύλο τους»

Η αντίληψη που έχει ένα παιδί για τον εαυτό του και τις ικανότητές του διαμορφώνεται από τις εμπειρίες και τις αλληλεπιδράσεις στο περιβάλλον που ζει.

Στα ενδιαφέροντα και στις επιλογές των παιδιών αποτυπώνονται, σε τελευταία ανάλυση, επιδράσεις κοινωνικού χαρακτήρα σε σχέση με τους ρόλους των δύο φύλων, κοντολογίς, οι αντιλήψεις και τα κοινωνικά στερεότυπα του οικογενειακού, σχολικού και ευρύτερου περιβάλλοντος.

Τα παιδιά μαθαίνουν τους ρόλους των φύλων τους πολύ νωρίς, πιθανόν πριν να γίνουν 18 μηνών. Στην ηλικία των 7 χρόνων έχει, ήδη, αυξηθεί η στερεότυπη συμπεριφορά των παιδιών, έτσι ώστε όταν αφήνονται να εκλέξουν τις ασχολίες τους, διαλέγουν αυτές που «συμφωνούν» με το φύλο τους. Στην ηλικία αυτή περίπου τα παιδιά έχουν ήδη αρχίσει το σχολείο του οποίου η «λειτουργία», σε συνδυασμό με την «λειτουργία» της οικογένειας και του ευρύτερου περιβάλλοντος σταθεροποιούν την υπάρχουσα διαφοροποίηση στους ρόλους των δύο φύλων.

Η παράδοση, η ανατροφή των αγοριών και των κοριτσιών, οι διαφορετικού τύπου πολιτιστικές προσδοκίες και πιέσεις, οι κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων, οι προκαταλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τις μειωμένες ή αυξημένες ικανότητες των κοριτσιών στο τάδε ή δείνα κλάδο σπουδών, ο ίδιος ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας και ο διαχωρισμός των επαγγελμάτων σε ανδρικά και γυναικεία λιπαίνουν το έδαφος της διαφοροποίησης των επιλογών, των ενδιαφερόντων, των στάσεων, των κλίσεων.

Μέσα από μια τέτοιου είδους έμμεση ή άμεση «καθοδήγηση» τα παιδιά εσωτερικεύουν τις προσδοκίες και πιέσεις των δικών τους και του κοινωνικού τους περίγυρου και προσαρμόζονται στους ρόλους, που οι άλλοι θεώρησαν κατάλληλους για το φύλο τους, ακολουθώντας γνωστικά αντικείμενα που τους ταιριάζουν κοινωνικά, φυσικά, μαθηματικά, χημεία για τα αγόρια, θεωρητικά μαθήματα για τα κορίτσια, μαθήματα που με το χρόνο «πολιτογραφήθηκαν» στις δύο φυλετικές περιοχές.

Εδώ, λοιπόν, έχουμε ένα σύστημα αξιών που περιορίζει τον εκπαιδευτικό-επαγγελματικό ορίζοντα των γυναικών και διοχετεύει τις επαγγελματικές προτιμήσεις προς ορισμένη κατεύθυνση και παράλληλα έχουμε μια αγορά εργασίας που εκδηλώνει αυξημένο βαθμό προτίμησης για ορισμένα επαγγέλματα που έχουν «πολιτογραφηθεί» ως γυναικεία.

Ετσι γίνεται φανερό ότι οι επαγγελματικές και εκπαιδευτικές επιλογές των κοριτσιών αντανακλούν τη γενική κοινωνική ιδεολογία για το είδος σπουδών ή επαγγέλματος που θεωρείται κατάλληλο για το κορίτσι. Συνήθως είναι «ρεαλίστριες» σε σχέση με τις πιθανότητες επιτυχίας τους στην αγορά εργασίας, όπως είναι και «ρεαλίστριες» σε σχέση με τις δυσκολίες που εμπεριέχονται στον συνδυασμό μιας καριέρας με την οικογενειακή ζωή. Ιδιαίτερα και κυρίως όταν προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα τότε τα εκπαιδευτικά και επαγγελματικά τους σχέδια είναι «σφραγισμένα» από την κυριαρχία των στερεοτύπων περί «γυναικείας φύσης και δυνατοτήτων».

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γυναίκες και νέα τεχνολογία

Μια πολύ σημαντική έρευνα, η οποία διεξάγεται σε διεθνές επίπεδο και περιλαμβάνει και την χώρα μας «δείχνει» ότι η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην εκπαίδευση και την εργασία μπορεί να εξελιχθεί σε ένα νέο πεδίο ανισοτιμίας των δύο φύλων. Ποιες είναι, όμως, οι επιδόσεις και οι στάσεις που αναπτύσσουν αγόρια και κορίτσια έναντι των ηλεκτρονικών υπολογιστών και ποιοι είναι οι παράγοντες οι οποίοι κυρίως επηρεάζουν αυτές τις στάσεις;

Στα ερωτήματα αυτά απαντά με πειστικότητα έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας σε δύο φάσεις 1987-1991 και 1991 έως σήμερα (1995) σε 137 Γυμνάσια στα οποία διδάσκονταν η Πληροφορική, σε 3755 μαθητές και σε 517 εκπαιδευτικούς.

Σύμφωνα λοιπόν με τον ερευνητή του Πανεπιστημίου Πατρών **Στέλιο Γεωργακάκη** - ο οποίος μαζί με την **Γ. Κοντογιαννοπούλου Πολυδωρίδη** είναι οι εθνικοί συντονιστές της έρευνας - οι στάσεις των αγοριών έναντι των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι πιο θετικές από τις αντίστοιχες στάσεις που αναπτύσσουν τα κορίτσια. Επίσης οι επιδόσεις των αγοριών στη χρήση των υπολογιστών είναι μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες στάσεις που αναπτύσσουν τα κορίτσια. Επίσης οι επιδόσεις των αγοριών στη χρήση των υπολογιστών είναι μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες των κοριτσιών. Εδώ είναι ανάγκη να επισημάνουμε επίσης, ότι τα κορίτσια έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση για τις ικανότητές τους στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και συνεπώς σε προσωπικό επίπεδο αναπτύσσουν αρνητική στάση απέναντι στη χρήση τους.

Σύμφωνα με την έρευνα οι διαφορετικές στάσεις κοριτσιών και αγοριών μπορούν να θεωρηθούν και ως «νομοτελειακό αποτέλεσμα» της λειτουργίας των κυρίαρχων κοινωνικών στερεοτύπων. Συγκεκριμένα, το κυρίαρχο αντρικό στερεότυπο (ενασχόληση με οτιδήποτε έχει σχέση με τις μηχανές, την πρακτική, τις κατασκευές κ.λ.π.) μπορεί να θεωρηθεί ότι συμπεριλαμβάνει «εξ ορισμού» και την ενασχόληση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Η σημαντικότερη επίπτωση μιας τέτοιας θεώρησης, είναι ότι ουσιαστικά διευκολύνει την επέκταση και την παγίωση των κλασικών στερεοτύπων και ανισοτήτων και στο χώρο των νέων τεχνολογιών.

Παράλληλα όμως αξίζει να τονιστεί **ότι η οικογένεια δεν υποστηρίζει ισότιμα τα αγόρια και τα κορίτσια στην προσέγγιση των νέων τεχνολογιών.** Η ύπαρξη ηλεκτρονικού υπολογιστή στο σπίτι είναι ένα από τα κύρια στοιχεία αυτής της ανισότιμης υποστήριξης και έχει αποδειχτεί ερευνητικά ότι επηρεάζει σημαντικά τις επιδόσεις των μαθητών στη χρήση υπολογιστών. Το ποσοστό των αγοριών τα οποία έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή στο σπίτι είναι αρκετά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των κοριτσιών **(πίνακας 11).**

Εχει επισημανθεί από πολλές μεριές ότι η έλλειψη εμπειρίας και εξοικείωσης των κοριτσιών με τους υπολογιστές δίνει μια πρώτη ερμηνεία τόσο στην αρνητική στάση τους απέναντι στη χρήση των υπολογιστών και στις χαμηλές, σε σχέση με τα αγόρια, επιδόσεις όσο και στον κίνδυνο να βρεθούν σε μειονεκτική θέση μελλοντικά όσον αφορά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας και την «τακτοποίησή τους» σ' αυτή.

Ας το δούμε

ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι γένους αρσενικού...

η πληκτρολόγηση είναι γένους θηλυκού

Η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας και ιδιαίτερα της πληροφορικής συνδέθηκε με προσδοκίες για κατάργηση ή άμβλυνση της διάκρισης των εργασιών σε «γυναικείες» και «ανδρικές». Για όσους οι βιολογικές

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Ερευνα σε μαθητές -τριες γυμνασίων της Αθήνας και του Πειραιά που διέθεταν Η/Υ (AMSTRAD, AMIGA, P.C.)

ΦΥΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αγόρια	72%
Κορίτσια	28%

Πηγή: Γιώργος Καββαδίας - Χρήστος Κάτσικας (Ιαν. 1994 - Νοε 1994) - αρχείο ΑΝΤΙΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

διαφορές, όπως η μυϊκή δύναμη και η αναπαραγωγική λειτουργία, ορθώνονταν ως οι κύριες αιτίες του διαχωρισμού των εργασιών ανάμεσα στα φύλα, η εισαγωγή της πληροφορικής και η αυτοματοποίηση της παραγωγής θα έπρεπε να σηματοδοτούν την άρση του διαχωρισμού «γυναικείων» και «ανδρικών» εργασιών.
Παρ' όλα αυτά οι προσδοκίες τους διαψεύστηκαν αφού η πραγματική σημασία των βιολογικών διαφορών είναι μηδαμινή μπροστά σε άλλες διαφορές που προσδιορίζουν κοινωνικά τα φύλα. Παράγοντες όπως η επαγγελματική ιεραρχία, η κοινωνική υπεροχή και ο έλεγχος της εργασιακής διαδικασίας, που συνδέονται άμεσα με την κοινωνική αξιολόγηση των επαγγελμάτων και των ειδικοτήτων, φαίνεται να είναι σημαντικότεροι στο διαχωρισμό των εργασιών.
Ετσι δεν είναι καθόλου τυχαίο που η είσοδος της πληροφορικής δεν έφερε καμία αλλαγή στο διαχωρισμό «γυναικείων» και «ανδρικών» επαγγελμάτων και ειδικοτήτων. Ισα-ίσα που η πληροφορική ενίσχυσε την ιδεολογία του ανδρικού φύλου. Σύνδεσε την αρρενωπότητα με τη μηχανή, τη δύσκολη εργασία, τις σύνθετες κατασκευές, την αναλυτική και ορθολογιστική σκέψη και επέτεινε την καταπίεση των γυναικών με τη διάδοση ότι **«αυτές έχουν αδυναμία συγκέντρωσης, ελάχιστη υπευθυνότητα και ότι καθορίζονται αποκλειστικά από τα συναισθήματά τους. Ανίκανες να ασχοληθούν με το σχεδιασμό της τεχνολογίας, παρά μόνο με την απλούστευσή της».**
Ετσι οι άνδρες πήραν στα χέρια τους τη λειτουργία και το σχεδιασμό της τεχνολογίας, ενώ όταν η εφαρμογή της πληροφορικής μαζικοποιείται περιέρχεται στις γυναίκες. Οι άνδρες είναι οι αναλυτές και οι προγραμματιστές. Οι θέσεις αυτές ανταποκρίνονται στο ανδρικό πρότυπο εργασίας, ενώ η απλή πληκτρολόγηση, η εισαγωγή στοιχείων στον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή, μια εργασία εντατικοποιημένη και μηχανική, την οποία μπορεί κάποιος να την κάνει χωρίς να «συμμετέχει» σ' αυτήν, πολιτογραφείται ως καθαρά «γυναικεία» δουλειά.
Στα πλαίσια αυτά δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι γυναίκες δακτυλογράφοι στον Δημόσιο τομέα είναι το 99,5% από το σύνολο των καταχωρητών στοιχείων μέσω Η/Υ.
Αντίθετα στην ειδικότητα «αναλυτές-προγραμματιστές» οι άνδρες είναι 90% και οι γυναίκες μόλις 10% **(πίνακας 12).**

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Αναλυτές - προγραμματιστές και δακτυλογράφοι στο δημόσιο τομέα κατά φύλο

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Αναλυτές-Προγραμματιστές	90%	10%
Δακτυλογράφοι καταχωρητές στοιχείων	0,5%	99,5%

Πηγή: ΑΝΤΙΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Άθρο του
Στέφανου Λαιμού
Αναπληρωτή
Γεν. Γραμματέα ΓΣΕΕ,
Γραμματέα Κοινωνικής
Πολιτικής

Διεθνοποίηση, νέες τεχνολογίες και ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο

Αναμφίβολα η διεθνοποίηση και τα νέα τεχνολογικά δεδομένα αποτελούν τις πλέον καθοριστικές παραμέτρους που θα πρέπει κανείς να εξετάσει αν θελήσει να σκιαγραφήσει τις εξελίξεις στη μισθωτή εργασία και στο κοινωνικοασφαλιστικό καθεστώς των χωρών της Ευρωπαϊκής Ενωσης τα επόμενα χρόνια. Παρόλα αυτά και ενώ θα φαινόταν παραπάνω από φυσιολογικό να έχει αναλυθεί ολοκληρωμένα το τοπίο αυτό στο επίπεδο της Ε.Ε., υπάρχει μια συστηματική προσπάθεια παράκαμψής του και υποκατάστασής του από ψευτοδιλημματικές αναζητήσεις.

Τη στιγμή που θα έπρεπε οι ασκούμενες ευρωπαϊκές πολιτικές να απολογηθούν για τα 18 εκατομμύρια των ανέργων, εκ των οποίων οι μακροχρόνια άνεργοι ανέρχονται σε ποσοστό 47%, τους αστέγους και τα 53 εκατομμύρια των πολιτών (1:7) που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας στις χώρες της Ε.Ε. ή έστω να αναρωτηθούν που οδηγεί το σημερινό μονοκρατορικό οικονομικό μοντέλο που κυριαρχεί απ' άκρη σ' άκρη στον Πλανήτη και πως θα αντιμετωπισθούν οι μεγάλες προκλήσεις της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής υπό τη σκιά του εντεινόμενου δημογραφικού προβλήματος και των εντεινόμενων μεταναστευτικών τάσεων (αποτέλεσμα της άδικης παγκόσμιας ανισοκατανομής του πλούτου), **παρουσιάζουν τη μισή αλήθεια και επιχειρούν τη**

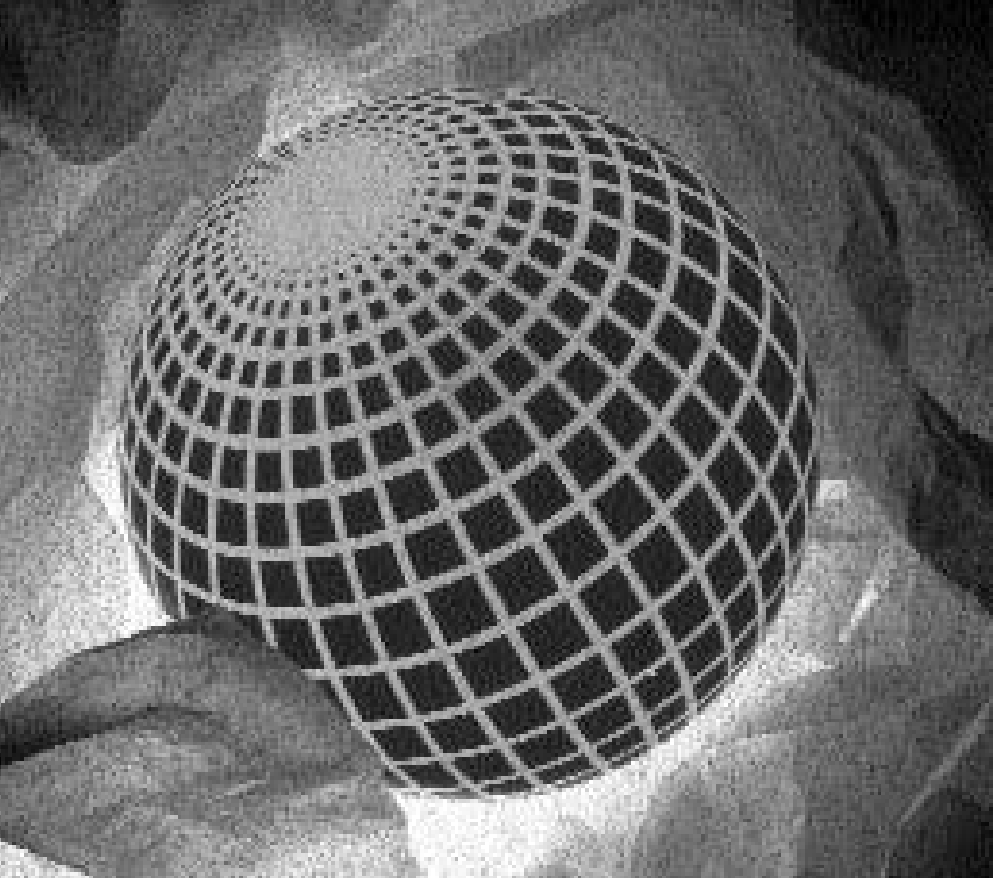

σταθεροποίηση και διαιώνιση του συστήματος που ενισχύει τις ανισότητες σε βάρος της μισθωτής εργασίας, των αδύναμων και υπέρ του μεγάλου και ιδιαίτερα του χρηματιστηριακού κεφαλαίου.

Η διεθνοποίηση, οι αναδιαρθρώσεις λόγω των νέων τεχνολογιών και το δημογραφικό πρόβλημα παρουσιάζονται σαν τα στοιχεία που ενοχοποιούν τη μισθωτή εργασία και τις κοινωνικές δαπάνες, για όλα σχεδόν τα δεινά και την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Αυτό προκύπτει ακριβώς από την κρατούσα νεοφιλελεύθερη αντίληψη για την παγκοσμιοποίηση των αγορών και των οικονομιών. **Ότι δηλαδή ο διεθνής ανταγωνισμός γενικεύεται και βαθαίνει ώστε να περιλαμβάνει όχι μόνο τα εμπορεύματα, αλλά και τα νομίσματα και τους συντελεστές παραγωγής και ιδίως την εργασία.** Σύμφωνα με αυτή την άποψη το κόστος εργασίας αποτελεί το δείκτη προσαρμογής της κάθε χώρας στη διεθνή αγορά εργασίας.

Η ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε. επιδιώκεται κατά κύριο λόγο μέσω του ενιαίου νομίσματος και της διαμόρφωσης «ανταγωνιστικού περιβάλλοντος» των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Οι δείκτες της Συνθήκης του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, δημόσια ελλείμματα, δημόσιο χρέος κλπ) αναδεικνύονται ως οι μέγιστοι στόχοι επιτυχίας των οικονομικών πολιτικών που με τη σειρά τους θα διαμορφώσουν όρους αύξησης της απασχόλησης και συγκέντρωσης των αναγκαίων πόρων για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Είναι όμως έτσι τα πράγματα;

Ο Host Siebert (Γερμανός οικονομολόγος), εκφράζοντας μια αντεργατική λογική είναι απόλυτα σαφής λέγοντας: «Η ανεργία είναι ιδιαίτερο πρόβλημα της αγοράς εργασίας και δεν είναι συνάρτηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ως εκ τούτου δεν ευσταθεί η άποψη ότι θα υποχωρήσουν τα ποσοστά ανεργίας αν προχωρήσει με επιτυχία η νομισματική ενοποίηση».

Συνεπώς, ανατρέχει στην ευελιξία της αγοράς εργασίας και στη μείωση του εργατικού κόστους σαν αντίδοτο στην ανεργία (αμερικανικό μοντέλο).

Στην ίδια λογική κινείται και ο Γάλλος αξιωματούχος Eric Chaney που επισημαίνει: «Η Ευρωπαϊκή Ενωση δεν μπορεί να μειώσει την ανεργία με την ακολουθούμενη πολιτική σύγκλισης (περιορισμός ελλειμμάτων). Η Γαλλία και η Γερμανία είναι αποφασισμένες να προχωρήσουν στη νομισματική ενοποίηση και με αβαρία στην ανεργία».

Σε εντελώς αντίθετη κατεύθυνση τοποθετείται, σε σχέση με τις εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ενωση ο Αμερικανός οικονομολόγος P. Krugman (Η Εποχή των Μειωμένων Προσδοκιών) καθώς και άλλοι ρεαλιστές οικονομολόγοι όπως οι Eichengreen, Kennen, Dornbursch, Branson (νωπή είναι άλλωστε και η κίνηση των 170 νέων οικονομολόγων στη Γαλλία κατά της «ενιαίας σκέψης» που κυριαρχεί στην Συνθήκη της Ευρωπαϊκής ενοποίησης).

Ολοι αυτοί εκφράζουν μία απαισιόδοξη πρόβλεψη για την Ευρωπαϊκή ενοποίηση που απορρέει από τη μελέτη των πραγματικών στοιχείων, αφού οι κυβερνήσεις απεργάζονται στην πράξη το αδιέξοδο υπό την επήρεια της Γερμανίας, που στηρίζει την ουτοπική ονομαστική σύγκλιση αντί να επιλέξουν το δρόμο του μεταξύ τους συντονισμού και την προτεραιότητα της σταθεροποίησης της Ευρώπης ως συνόλου.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές η Ευρώπη σύρεται στην ύφεση, την ανεργία και τη διεύρυνση των ανισοτήτων με συνέπειες στην κοινωνική συνοχή. Στην ανάλυσή του ο P. Krugman προσπαθεί να τοποθετήσει τα πράγματα με τα πόδια κάτω και το κεφάλι πάνω, υπενθυμίζοντας πως τα πραγματικά προβλήματα μιας οικονομίας **είναι η παραγωγικότητα, η διανομή εισοδήματος και η απασχόληση - ανεργία και όχι τα δημοσιονομικά ελλείμματα, το χρέος και ο πληθωρισμός.**

Ο ηγετικός πυρήνας της Ε.Ε., προκειμένου να ενσωματώσει και το συνδικαλιστικό κίνημα στην αδιέξοδη αυτή πορεία της ονομαστικής σύγκλισης και να αποδυναμώσει τις κοινωνικές αντιδράσεις, αναγκάζεται να μιλά για τη διατήρηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, που όμως το υπονομεύει ανοιχτά μέσα από την τρέχουσα πολιτική των υπουργών των οικονομικών (ECOFIN) αλλά και μέσω του διαλόγου που ανοίγει για την αξιοποίηση της φθηνής εργασίας της Ανατολικής Ευρώπης, τον προβληματισμό για την χαμηλά αμειβόμενη εργασία στις ασιατικές χώρες και την επιτυχία του Αμερικάνικου μοντέλου

Δημογραφικό πρόβλημα και ανισοκατανομή εισοδήματος

Ευρέως προβάλλεται, και είναι μία σοβαρή εξέλιξη, η γήρανση του πληθυσμού και του εργατικού δυναμικού με σοβαρές επιπτώσεις τόσο στο ασφαλιστικό σύστημα όσο και στην αγορά εργασίας. Πέραν της βελτίωσης του προσδόκιμου ορίου επιβίωσης, που είναι μια θετική πραγματικότητα, το βασικό πρόβλημα εμφανίζεται στην υπογεννητικότητα που πλήττει το σύνολο των ανεπτυγμένων χωρών. Ο συνδυασμός αυτός προκαλεί δυσοίωνες προοπτικές. Υπολογίζεται ότι το 2010 το 43% των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ενωση θα είναι άνω των 50 ετών έναντι του 39% το 1990. Ακόμη περί το 12% θα είναι πάνω από 60 ετών.

Στις ανεπτυγμένες χώρες το δημόσιο χρέος υφίσταται σημαντικές πιέσεις λόγω της αύξησης των δαπανών της κοινωνικής ασφάλισης.

Και μόνο από την εξέλιξη που αναμένεται στις δαπάνες για τις συντάξεις γίνεται φανερό τι προοιωνίζεται για το μέλλον των συντάξεων.

Θα μπορούσε κανείς να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι εμείς οι ίδιοι φταίμε, επειδή αργούμε να πεθάνουμε και έχουμε ιδιαίτερες απαιτήσεις.

Όμως έχει ενδιαφέρον να αναστρέψουμε το πρόβλημα. Αν υποθέσουμε πως στις Η.Π.Α. (σενάριο Lester Thurow, «The Future of Capitalism») είχαμε αύξηση του πληθυσμού με ρυθμό 3,5% το χρόνο και με δεδομένο ότι ο μέσος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν 3,1% τα προηγούμενα 100 χρόνια, το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα των αμερικανών θα κυμαινόταν στο επίπεδο του εμφυλίου πολέμου Βορρά - Νότου στην Αμερική. Διαφορετικά θα έπρεπε να επενδύονται ετησίως στην Αμερική 2,7 τρισεκατομμύρια δολάρια (όταν το συνολικό ΑΕΠ είναι 7 τρις. Δολάρια) για να κρατηθεί το κατά κεφαλή ΑΕΠ στα σημερινά επίπεδα. Κάτι τέτοιο βέβαια θα ήταν αδύνατο να συμβεί καθώς δεν θα επαρκούσαν τα υπόλοιπα χρήματα για την κάλυψη των βασικών αναγκών των υπαρχόντων Αμερικανών.

Συνεπώς υπεύθυνο για την αδυναμία αναπαραγωγής του πληθυσμού στις ανεπτυγμένες χώρες είναι το οικονομικό σύστημα και οι διαχειριστές του, κάτι που συστηματικά αποκρύπτεται.

Η ρίζα του δημογραφικού προβλήματος στις ανεπτυγμένες χώρες σχετίζεται με την τεράστια ένταση της ανισοκατανομής του πλούτου σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Ας δούμε το παράδειγμα των Η.Π.Α.

Ο πίνακας 2 είναι αποκαλυπτικός σε σχέση με την εξέλιξη των πραγματικών εισοδημάτων των μισθωτών στις Η.Π.Α. που γνώρισαν σημαντική μείωση, ενώ αναντίστοιχη εικόνα εκφράζεται από τα πραγματικά έσοδα των νοικοκυριών που γνώρισαν αισθητά μικρότερη συρρίκνωση.

Είναι προφανές ότι το χαμένο εισόδημα των 4 από τις 5 ομάδες/κατηγορίες μισθωτών που κυμάνθηκε από -23% έως -10%, αντισταθμίσθηκε από την συμπλήρωση του οικογενειακού εισοδήματος από την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Παρόλη τη σημαντική συμβολή της γυναικείας εργασίας για τις τρεις χαμηλότερες εισοδηματικές ομάδες δεν έγινε εφικτή η αντιστάθμιση του χαμένου εισοδήματος των μισθωτών ανδρών και μόνο στις δύο υψηλότερες κατηγορίες έδωσε

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Χρέος σε ποσοστό επι του ΑΕΠ

Χώρα	Μικτό χρέος	Μη χρηματοδοτούμενες υποχρεώσεις συντάξεων το 1990	Σύνολο
Η.Π.Α.	85	66	151
Ιαπωνία	79	218	297
Ιταλία	123	233	356
Γερμανία	53	160	213
Γαλλία	56	216	272
Καναδάς	96	250	346
Ην. Βασίλειο	52	186	238
Βέλγιο	142	165	307

Πηγή: ΟΟΣΑ. Αναφορά στο «Public Sector Finances», The Economist, July 8, 1995, p. 115.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Οι εξελίξεις των πραγματικών μισθών και εσόδων των νοικοκυριών την περίοδο 1973-1992

Κατηγορίες Εργατικού δυναμικού	Ετήσιο εισόδημα ανδρών πλήρους απασχόλησης (από μισθούς)	Εσοδα νοικοκυριού
Βάση	-23%	-3%
2η	-21%	-3%
3η	-15%	-0,5%
4η	-10%	+6%
κορυφή*	+10%	+16%

Πηγή: U.S. Bureau of the Census, Current Population Report, Consumer Income

* Στα πλαίσια της κορυφής είναι χαρακτηριστικό ότι το 1% του εργατικού δυναμικού καρπώθηκε το 68% των κερδών της κορυφής.

θετικό αποτέλεσμα (υψηλόμισθοι).

Η τάση συρρίκνωση των εσόδων των μισθωτών στις Η.Π.Α. προκύπτει και από τα στοιχεία των οικονομικών συμβούλων του προέδρου Κλίντον (Economic Report of the President 1994). Ενώ μεταξύ του 1973 και του 1994 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 33%, οι ωριαίες πραγματικές αποδοχές για τους απλούς εργαζόμενους (αυτούς που δεν προϊστανται κανενός) μειώθηκαν κατά 14% και τα πραγματικά εβδομαδιαία έσοδα μειώθηκαν κατά 19%!!

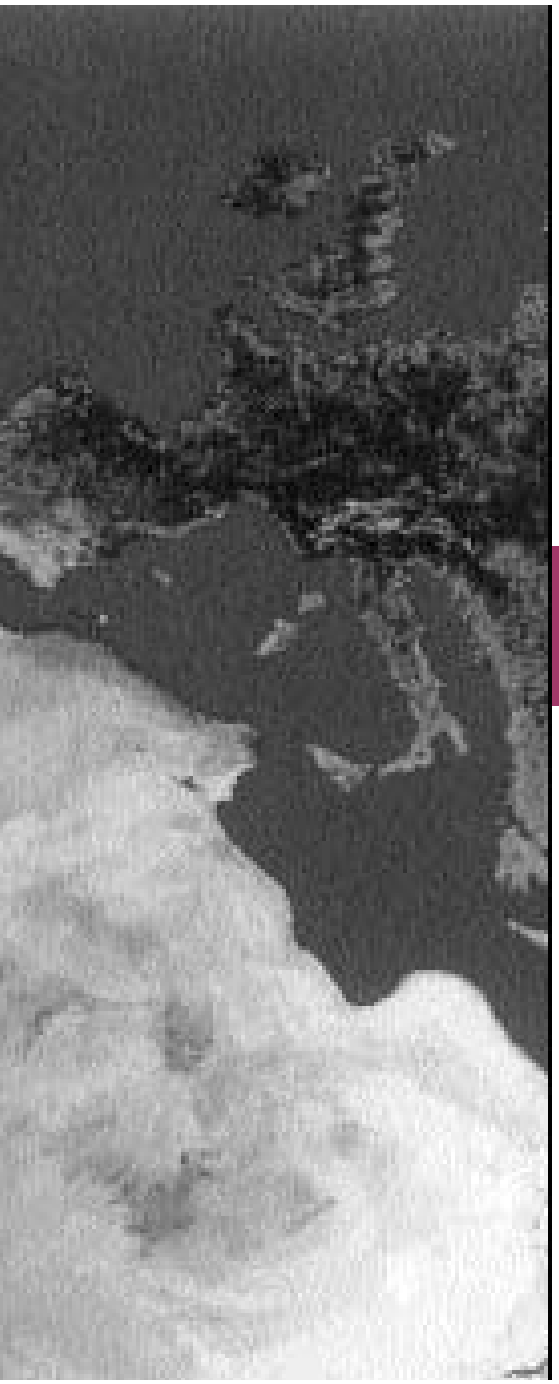

Οι αδιάψευστες εξελίξεις των μακροοικονομικών μεγεθών εξηγούν ακριβώς πως η μισθωτή εργασία και το οικογενειακό εισόδημα υφίστανται συνεχείς μειώσεις που έχουν συγκεκριμένες αρνητικές επιδράσεις στην αναπαραγωγική διαδικασία των ανεπτυγμένων χωρών και στην όξυνση του δημογραφικού προβλήματος.

Παράλληλα στις φτωχότερες χώρες ο πληθυσμός αναπτύσσεται σε βαθμό που να μην μπορεί να διασφαλισθεί το αναγκαίο νερό για την επιβίωσή του. Η πίεση της μιζέριας και η προσδοκία ενός ανεκτού επιπέδου διαβίωσης σπρώχνουν δεκάδες εκατομμύρια κατοίκων των φτωχών χωρών προς τις πλουσιότερες χώρες, ακριβώς όταν η ανειδίκευτη εργασία στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες απαξιώνεται. Κατ' αυτό τον τρόπο οι οικονομικοί πρόσφυγες αποτελούν αντικείμενο σκληρής εκμετάλλευσης.

Και σε αυτό το θέμα εφευρέθηκε η άποψη πως η Δύση κινδυνεύει από τις αναπτυσσόμενες χώρες της Απω Ανατολής. Στην πραγματικότητα όχι μόνο δεν υφίσταται τέτοιος κίνδυνος, αφού ευρωπαϊκά κεφάλαια επενδύονται στην Απω Ανατολή για να δημιουργήσουν όρους μεγαλύτερης κερδοφορίας, αλλά αντίθετα οι ασιατικές αυτές χώρες κινδυνεύουν να καταρρεύσουν - παρόλο που επιτυγχάνουν μεγάλους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης - γιατί παραμένουν καθοδηγούμενες από την ποσότητα των εισροών, χωρίς ποιοτική βελτίωση της παραγωγικότητάς τους. **Και αυτό θα είναι η πραγματική απειλή για τη Δύση.** Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο θα πρέπει αντί της διαιώνισης της υπερεκμετάλλευσής τους να διασφαλιστεί ένας κώδικας ποιοτικών επενδύσεων στις χώρες αυτές που να κατοχυρώνει τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και των κοινωνικών δικαιωμάτων των λαών τους.

Αλλωστε είναι γνωστό ότι για την Ευρώπη μόνο το 10% του ΑΕΠ και το 3% των επιχειρήσεων είναι προσανατολισμένο στις εξαγωγές και συνεπώς το κύριο πρόβλημα της Ευρώπης είναι η εσωτερική αγορά

Η νέα στρατηγική των επιχειρήσεων

Αξίζει να αναλύσουμε παράλληλα, μέσα από ποιες διαδικασίες το «αμερικανικό όνειρο» κατάφερε «θετικά» αποτελέσματα στην απασχόληση που η Ευρωπαϊκή Ενωση προσπαθεί να μιμηθεί.

Στη δεκαετία του 1980 η μείωση του προσωπικού στις επιχειρήσεις οφείλετο κατά κύριο λόγο στην ύφεση (2,5 εκατομμύρια απολύσεις) και τις αναδιαρθρώσεις εκσυγχρονισμού. Ενώ την δεκαετία του 1980 οι απολυμένοι ήταν εργάτες παραγωγής, στις αρχές της δεκαετίας του 1990 οι αναγγελθείσες μειώσεις προσωπικού από τις επιχειρήσεις (300.000/1990, 550.000/1991, 400.000/1992) είχαν κατά κύριο λόγο «θύματα» υπαλληλικό προσωπικό και στελέχη.

Το νέο στοιχείο που εμφανίζεται μετά την ύφεση 1991-1992 είναι ένα νέο κύμα μείωσης του εργατικού δυναμικού από επιχειρήσεις (600.000/1993, 516.000/1994, 600.000/1995), που αυτή τη φορά εμφανίζουν αύξηση στα κέρδη τους. Ας σημειωθεί ότι το 1995 είναι χρονιά με ρεκόρ κερδών για τις επιχειρήσεις στις Η.Π.Α. τα τελευταία 25 χρόνια.

Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι το φαινόμενο της μείωσης του προσωπικού δεν έχει καθολικά χαρακτηριστικά. Σε ορισμένες επιχειρήσεις γίνεται μείωση 10-20% του προσωπικού τους χωρίς να διαφοροποιούνται στην παραγωγικότητα από άλλες επιχειρήσεις. Στην πραγματικότητα

εκείνο που τις διαφοροποιεί είναι η επιλογή τους να ακολουθήσουν μία επιθετική πολιτική απέναντι στη μισθωτή εργασία.
Συγκεκριμένα:

- Στροφή σε εξωτερικούς συνεργάτες με συμβάσεις προσωρινής εργασίας, μερικής απασχόλησης, ορισμένου χρόνου και αυτοαπασχολούμενους.
- Υποκατάσταση ή κατάργηση θέσεων στελεχών προκειμένου να μειωθεί το κόστος τους αλλά και λόγω του ότι αλλάζει η δομή των επιχειρήσεων περιορίζοντας την αλυσίδα της ιεραρχίας.
- **Τεχνική μείωσης των μισθών. Το 72% των απολυμένων ξαναβρήκαν δουλειά με το 47% μόνο των προηγούμενων αποδοχών τους.** Μάλιστα αρκετές επιχειρήσεις έφθασαν σε «εσωτερικές» διαπραγματεύσεις για να πετύχουν το πάγωμα ή και τη μείωση των αποδοχών του προσωπικού τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της μεγαλύτερης αλυσίδας ενδυμάτων της Βοστώνης που το 1993 πέτυχε περικοπές μισθών 40% παρόλο που ήταν κερδοφόρα.

Αν συνεκτιμήσουμε ότι τα 3/4 των partimers της τελευταίας δεκαετίας στις Η.Π.Α. δεν το κάνουν με δική τους επιλογή καταλαβαίνουμε πολύ καθαρά το γνωστό παιχνίδι που παίζει το κεφάλαιο προκειμένου να αξιοποιήσει πλήρως το εργατικό κόστος και να απορρυθμίσει τις εργασιακές σχέσεις στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Ανάλογες περιπτώσεις είχαμε και στην Ευρώπη. Τους 4 πρώτους μήνες του 1994 ανακοινώθηκαν 180.000 απολύσεις εργαζομένων από επιχειρήσεις της Γερμανίας (μιας οικονομίας που αντιστοιχεί στο 1/4 του δυναμικού της αμερικάνικης). Μόνο η Γερμανική Τράπεζα μείωσε μέσα στη Γερμανία το προσωπικό της κατά 10% (-10.000) και ταυτόχρονα πραγματοποίησε κέρδη 1,75 δισ. Δολάρια κατά το πρώτο εξάμηνο του 1994. Αντίστοιχα φαινόμενα μπορούμε να παρατηρήσουμε και σε άλλες χώρες της Ευρώπης αλλά και στη χώρα μας (Θεοχαράκης, Good Year).

Ορισμένα συμπεράσματα

Η πορεία της νομισματικής ενοποίησης θα δημιουργήσει νέα αδιέξοδα τόσο στο επίπεδο της ανισοκατανομής του πλούτου όσο και στο πρόβλημα της κοινωνικής συνοχής. Σαν αποτέλεσμα αυτής της πορείας θα επιχειρηθούν γρήγορες αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις, τις συλλογικές συμβάσεις και τις νομοθετικές δεσμεύσεις, στην κατεύθυνση της δημιουργίας κατάλληλου κλίματος για ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ευελιξία της αγοράς εργασίας.
Οι κατευθύνσεις του Εσσεν κινούνται στη λογική αυτή, καθώς μάλιστα οι αλλαγές θα πραγματοποιούνται από θέση ισχύος του χρηματιστηριακού κεφαλαίου και των επιχειρήσεων. Σημαντικές αλλαγές πρέπει να αναμένονται άμεσα στο επίπεδο της κοινωνικής ασφάλισης και την πολιτική πρόνοιας των χωρών της Ε.Ε. καθώς οι κυβερνήσεις βρίσκονται παγιδευμένες στην πολιτική της ονομαστική σύγκλισης.
Για μεν την κοινωνική ασφάλιση θα επιδιωχθεί η περαιτέρω αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης και της μερικής συνταξιοδότησης - μερικής απασχόλησης. Για το κράτος πρόνοιας θα επιδιωχθεί η αποσύνδεσή του από το δημόσιο που θεωρείται αναποτελεσματικό, και το πέρασμα των λειτουργιών του σε μικτές κοινοπραξίες με τη συμμετοχή του δημοσίου, των κοινωνικών φορέων, επιχειρήσεων, της εκκλησίας, εθελοντών και εκπροσώπων ομάδων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα κοινωνικού αποκλεισμού. Στον τομέα αυτό το κύριο βάρος θα δοθεί στις μη κυβερνητικές οργανώσεις (NGO's).
Θεωρείται ότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα γίνει η πρόνοια πιο αποτελεσματική και θα διασφαλιστούν πόροι από άλλες ομάδες ενδιαφερομένων (και ιδιωτών), καθώς και ότι θα υπάρξει καλύτερη αξιοποίηση της εθελοντικής εργασίας.
Το συνδικαλιστικό κίνημα στη χώρα μας οφείλει να στηριχθεί πάνω στα καθημερινά προβλήματα και να προβάλει την εναλλακτική του πρόταση στο πρόγραμμα σύγκλισης. Να θέσει ως βασική προϋπόθεση του διαλόγου στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ενωση την προώθηση των μέτρων που οδηγούν στη μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών σαν αντιστάθμισμα στην αυξημένη παραγωγικότητα από τις νέες τεχνολογίες, τη διασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και την ύπαρξη ευρωπαϊκού και παγκόσμιου πλαισίου στην κίνηση των κεφαλαίων, ώστε να αποφεύγεται η ασύδοτη εκμετάλλευση των λαών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των τρίτων χωρών όπως και ο αθέμιτος ανταγωνισμός του κοινωνικού damping που ο ΟΟΣΑ και οι κρατούντες ευρωπαϊκοί οικονομικοί κύκλοι προσπαθούν να επιβάλουν de facto.
Αυτό είναι το πραγματικό πλαίσιο πάνω στο οποίο μπορούν να οικοδομηθούν μέτρα εμπιστοσύνης μεταξύ των κοινωνικών φορέων και των κυβερνήσεων για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στη χώρα μας και στην Ευρώπη. Υπό τέτοιες και μόνο συνθήκες είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν και οι υπαρκτές αδυναμίες και καθυστερήσεις της χώρας μας στις υποδομές, στην παραγωγικότητα, την αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας, το αυξημένο κόστος χρηματοδότησης και τη χαμηλή απορρόφηση των κοινωνικών κονδυλίων. Αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να είναι και το κριτήριο για την προώθηση προοδευτικών πολιτικών και επ' αυτού του πλαισίου θα κριθούμε στην πράξη.

Στο ΙΝΕ τα συνδικάτα της Βαλκανικής

Σειρά επισκέψεων στη χώρα μας αντιπροσωπειών των συνδικάτων της Βαλκανικής έχουν προγραμματιστεί για το επόμενο δίμηνο. Πρόκειται για αντιπροσωπείες συνδικάτων από την Αλβανία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία οι οποίες θα συνεργαστούν με το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ για την ίδρυση και λειτουργία ανάλογων Ινστιτούτων Εργασίας στις αντίστοιχες χώρες. Οι εκπρόσωποι της Συνομοσπονδίας Ανεξάρτητων Συνδικάτων της Βουλγαρίας θα βρίσκονται στην Ελλάδα το διάστημα από 21-25 Οκτωβρίου. Στις 30 Οκτωβρίου έως 1 Νοεμβρίου θα έλθει η αντιπροσωπεία της Ενωσης Ανεξάρτητων Συνδικάτων Αλβανίας ενώ στις 4-7 Νοεμβρίου θα ακολουθήσει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελεύθερων συνδικάτων Ρουμανίας. Στο διάστημα από 2-4 Δεκεμβρίου θα επισκεφθούν το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ συνδικαλιστές της Συνομοσπονδίας συνδικάτων Αλβανίας.
Πρέπει να σημειωθεί ότι τους προηγούμενους μήνες το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ υλοποίησε στις παραπάνω χώρες σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων με θέμα τις συλλογικές διαπραγματεύσεις για την υπογραφή συμβάσεων

Εκδήλωση με τον P. Bourdieu

Το Ινστιτούτο Εργασίας και η Γ.Σ.Ε.Ε. με αφορμή την άφιξη στην Ελλάδα του διακεκριμένου γάλλου διανοούμενου και κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu που συμμετέχει σε σειρά τιμητικών προς το πρόσωπό του εκδηλώσεων (ανακήρυξή του σε επίτιμο διδάκτορα του Πανεπιστημίου της Αθήνας, σειρά διαλέξεων, κ.λ.π.) οργανώνει εκδήλωση στις 16/10/96 στο αμφιθέατρο της Γ.Σ.Ε.Ε. στην οποία ο διεθνούς φήμης διανοούμενος παρουσιάζει την προσέγγισή του πάνω στο θέμα: «Η κρίση του κράτους πρόνοιας: Ο ρόλος της διανόησης στην προώθηση κοινωνικής πολιτικής».

Ο P. Bourdieu είναι καθηγητής στο College de France και διευθυντής του Κέντρου Ευρωπαϊκής κοινωνιολογίας με σπουδαίο επιστημονικό έργο διεθνούς αναγνώρισης.
Τα τελευταία χρόνια ασχολείται με τα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού συντονίζοντας σειρά σχετικών ερευνών στις χώρες της Ευρώπης. Παράλληλα, με τις αναζητήσεις του για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται κοντά στα κοινωνικά κινήματα και είχε με ενεργό τρόπο συμπαρασταθεί στους αγώνες των γαλλικών συνδικάτων ενάντια στα μέτρα της κυβέρνησης Juppe τον Δεκέμβριο του 1995.
Στο περιθώριο της εκδήλωσης συζητείται η επιστημονική συνεργασία

Το παρατηρητήριο εργασιακών σχέσεων

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ανέλαβε να υλοποιήσει τη δημιουργία παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων στη χώρα μας.
Μετά την προκήρυξη από το Ευρωπαϊκό Ιδρυμα Συνθηκών Εργασίας και Διαβίωσης που διαχειρίζεται κοινοτικό πρόγραμμα για τη δημιουργία Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ενωσης, το ΙΝΕ επιλέχθηκε για να αναλάβει το έργο αυτό.
Το Παρατηρητήριο θα καταγράψει τις εξελίξεις στον τομέα των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα τόσο ως προς τη θεσμική όσο και ως προς την πραγματική τους διάσταση και θα ενημερώνει την Κοινότητα με μηνιαία σχετική έκθεσή του. Παράλληλα, αναλαμβάνει την ετήσια έκδοση σχετικής επιθεώρησης καθώς και την υλοποίηση σειράς εκδηλώσεων πάνω στο αντικείμενο ενδιαφέροντος.
Κύρια αντικείμενα ενασχόλησής του θα είναι τα θέματα απασχόλησης, αμοιβών, χρόνου εργασίας και ευρύτερων συνθηκών εργασίας, συλλογικών συμβάσεων και διαφορών νομοθετικού πλαισίου, δραστηριοτήτων που συνδέονται με την ευρωπαϊκή προοπτική κ.λ.π.
Το Παρατηρητήριο θα συνδέεται με ειδικό δίκτυο με τα αντίστοιχα εθνικά παρατηρητήρια των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, το δε έργο του θα είναι διαθέσιμο σε κάθε ενδιαφερόμενο.
Την υλοποίηση του έργου αναλαμβάνει το ΙΝ.Ε/Γ.Σ.Ε.Ε., για δε, την κατοχύρωση της μέγιστης δυνατής αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων του, θα αξιοποιηθεί η συνεργασία

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34